

СЛОВО

Српски културно информативни центар Спона у Републици Северној Македонији

МИНЕ ПРЕТЕ СЕНИМА СРПСКИХ ЈУНАКА

Опасна истраживања
у руднику код спомен - костурнице
Зебрњак код Куманова

Милутин Станчић

БРЕМЕ ЧУВАРА СЕЋАЊА

„Гледај о чему народ пева, па ћеш знати који је“. Довољно је погледати возни парк политичког „представника“ у Срба, па ћеш знати чији је. И ко је. И за кога ради. И од чега живи. Пева народ песме, али их елита не чује. Имају и они своју ритмику.

Снажни, опојни мириси лета су на измаку. Упијали смо их и ове године, уздижући себе до нових и неоткривених небеских лепота; уз лахорупијали осећања која су се будила поред хумки и стратишта српске голготе по Македонији. Мирис споја неба и растиња у базиличним вртовима прошлости.

Светлописци то најбоље знају. А знају, ваљда, и осећају то и чиновници, они који долазе по службеној дужности. Али су им наративи другачији, прилагођени новом добу...Знају то добро и профитери. Политички и остали лезилебовићи. И овога лета намеће се питање – како смо се толико срозали.

Сагледајмо суштину.

Вештина је живети! Суштинско питање је – како поред лицемера? Обнављамо сећање на чојство уз књиге староставне. У раскораку са уштогљеним чиновницима.

„Гледај о чему народ пева, па ћеш знати који је“. Довољно је погледати возни парк политичког „представника“ у Срба, па ћеш знати чији је. И ко је. И за кога ради. И од чега живи. Пева народ песме, али их елита не чује. Имају и они своју ритмику.

Манимо се ритма баналности и празнине. Вашара таштине. Она ће постојати увек. И ако празник служи само томе да би, слично муњи, осветли сивило свакодневице, ондасмо га недостојни. Само онај је заслужио радост празника који је заволео своју свакодневицу. Јер наши домети не завршавају светковинама датума. Не, ми смо свакодневно на хумкама, гробовима, међ сиротињом, у школским двориштима, црквеним портама, окућницама домаћина, у равници и по гудурамаи на трибинама, промоцијама. Сведоци времена, простора, чувари сећања.

Од пута(ња) до записа. Открића, наклона и тропара, па све до увреда. Од бродолома до саплитања из невоље у таштину, из тескобе у вашар, из умора у жеђ нову. Из жеђи у непроспавану ноћ.

Кроз културу сећања. Непрестани притисци. Колоне зависти. Непрестана брига за род...

Значајне промене. Ефекти и вибрације. Делима посрамљујемо „мудре“, пливајући на великим таласима, заборављајући мирне воде. Чинови делања. Низ завеса. Сцена. Бојимо ли се одмеравања?

Са правим изазовима, којих је у изобиљу? Са посебном сетом посећујемо сваки засеок, школу, домаћина, домара и клисара, гробља, спомен крајпуташа, учећи од сељана, уче и клирика. Градећи мостове и домове, огњишта нова, исписујући редове благодети.

Завршавамо реченице, али, не и мисли. Оне лебде на сунцу. Мешајући земљани друм на јави, са оним из сна. Из детињства. Лето је на измаку. Зар не?

За новопечену елиту довољан је и најновији „датум“, венац и поклоњење. И сликање. Селфи. Са цвећем, у пажљиво одабраном оделу, као да је матурско вече. На месту смрти, муке и патње

И, најновије поруке с поводом, о жељама и хтењима из ресетованих добросуседских односа, да се обнове порушени и оскрнављени споменици и меморијали, или оно што је остало, „остаци остатака“.

А починиоци – „фашистички окупатори“.

У том ресетовању сећања и терминологије на нешто што се историјски не да пребрисати, јер веома јасно се зна и још увек није „префарбано“ко је минирао и рушио монументе на Зебрњаку, Каленици, обе костурнице у Штипу, ко је клао српске младиће у Рамне, недужно становништво у Поречу, Пелагонији, ти исти по Топлици и Сурдулици!?

То нису “фашистички окупатори”. То су локални приврженици бугарске власти у оба светска рата.

Милутин Станчић

ИМПРЕСУМ:

СПОВО издаје Српски културно информативни центар СПОНА

Главни уредник: Милутин Станчић. Графички уредник и дизајн: Мишко Петковски. Редакција: Милош Стојковић, Иван Бећковић, Теодора Цветковић. Лектура: Александра Младеновић

Адреса: Кирила и Методија бр.30, 1000 Скопље.

Жиро рачуни: 200003362578033 Стопанска банка АД Скопје; Донаторски: 200003382648497 Стопанска банка АД Скопје

www.srbi.org.mk spona.srbi@gmail.com

Пројекат потпомогнут суфинансирањем Министарства спољних послова Србије - Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону

“Расељени“, Тање Балаћ у музеју Македонија

Самостална изложба уметнице Тање Балаћ под називом “Расељени”, биће отворена 5. септембра у 20 часова у Музеју Републике Северне Македоније. Изложба коју ће отворити историчар уметности и ликовни критичар Кирил Пенушлиски, садржи радове настале у периоду 2020 - 2022. На овој изложби Балаћ се представља са 27 слика, које су својеврсна допуна њеном претходном циклусу започетом 2017, под утицајем велике избегличке кризе. Радови из овог циклуса представљени су на њеним изложбама у Скопљу, Београду, Загребу...

– Људске фигуре се, када је у питању опус Тање Балаћ, први пут појављују у „Расељенима“. Реч је о људима и особама које се не могу идентификовати. Ти људи „путују“ по њеним сликама, а неки од њих су само неми посматрачи трагичне људске судбине. Људске фигуре на овим новим плавим сликама изгледају другачије од оних из ранијих радова. Људи су апстрактно приказани, са смањеним цртама лица – назначеним са неколико

потеза и скоро увек урађени белом бојом, што их чини још нестварнијим. Међутим, те фигуре сада као да напуштају платна. Неми портрети, резигнирани, помирили са судбином, више немају стоичку димензију оних са ранијих слика. Исто је и са пејзажима у позадини. У својим старијим радовима, Балаћ нам је приказала пејзаже места одакле је егзодус кренуо. Насупрот томе, сада ретко можемо да приметимо било какву опиљиву референцу на пејзаж, град или регион. Али апстрактне партије око људских фигура на платну само појачавају утисак неприхватања и ксенофобије са којима се ти људи, избеглице, суочавају. То су људи без дома и људи без будућности, изгубљени у недефинисаном међупростору, где ће их прогутати заборав друштва – каже Пенушлиски о радовима са изложбе.

Тања Балаћ рођена је 1968. у Скопљу. 1991. године је дипломирала на Факултету ликовних уметности у Скопљу, одсек сликарство. Члан је Друштва ликовних уметника Маке-

доније (ДПУМ) од 1996. године, а од 2006. до 2013. била је његов председник. Међу бројним стручним посетама ван граница Македоније, остварила је и студијску посету Паризу 2003. године. Поред сликарства, у последњу деценију истражује и област нових медија, укључујући инсталацију, експериментални филм и видео уметност.

Ђорђе Матић у септембру гост Споне

књижевној вечери (Јавна соба 19,00) у част његове поезије и прозе, посебан акценат биће стављен на актуелни роман “Ниоткуда с љубављу”.

Ђорђе Матић је рођен у Загребу 1970. године. 1991. одлази у Италију, а затим у Холандију. Након скоро три деценије живота у егзилу, враћа се у Хрватску и сада живи у Поречу.

У богатом књижевном опусу Ђорђа Матића, осим споменутог романа “Ниоткуда с љу-

бављу”, посебно се издавају збирке поезије “Други звук” и “Шифрирано, биографија – нове и одабране pjesме”, као и есеји о музици “Тајне везе” и збирка огледа о српској култури “Хисторија и савременици”.

Важно место у професионалној биографији Матића има и “Лексикон ЈУ митологије”, чији је уредник и коаутор био, а тренутно је члан редакције загребачког часописа “Просвјета” и сарадник магазина ОКО Радио Телевизије Србије.

Добитница НИН-ове награде на ПроЗа Балкан

Овогодишња гошћа фестивала ПРО ЗА БАЛКАН из Србије (од 17. до 20. септембра) биће актуелна добитница НИН-ове награде, Даница Вукичевић.

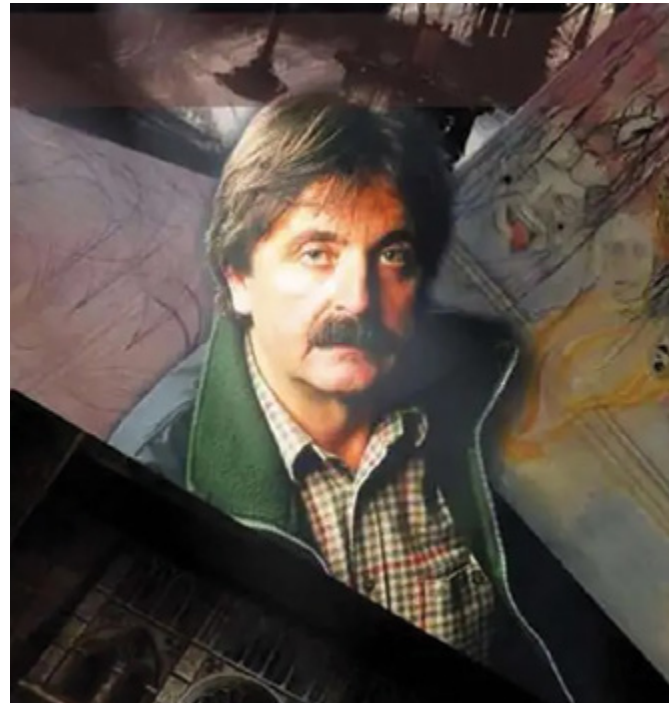
И ове године СПОНА ће бити покровитељ и партнер поменутог фестивала.

Роман „Унутрашње море“ „формално инвентиван, преиспитује проблеме егзистенције од приватне до друштвено-политичке равни, од материјалности свакодневице до кључних унутарњих драма појединаца у савременом свету“.

Језиком суптилношћу и силовитошћу, Вукићевић трансформише фрагментарни начин писања у целовиту романескну слику света.

Отварање је 17. септембра у 20 часова у Даут пашин амаму у Скопљу.

Одлазак Живојина Трајановића

У Скопљу је јула месеца ове године, у 75. години преминуо Живојин Трајановић, академски сликар, сценограф и председник Српског националног савета у Македонији.

Живојин Трајановић је рођен 1948. године у селу Табановце, наомак Куманова. У родном селу је завршио основно образовање. Средњу уметничку школу завршио је у Пећи. Студирао је на Филозофском факултету у Београду. На Академији примењене уметности у Софији, 1976. године је дипломирао сценографију. По завршетку факултета, 1977. године, почиње да ради у Македонској радиотелевизији (МРТВ), где је био ангажован као сценограф и костимограф, током реализације више од 60 пројеката различитих жанрова.

Највећи део свог радног века Трајановић је, од 1979. године до пензионисања, провео као сценограф Националне установе Македонска опера и балет (МОБ).

Стваралаштво академског сликара-сценографа Живојина Трајановића описано је у књизи „Сценографско дело на Живојин Трајановић“, професора др Владимира Величковског, уз изложбу радова који су представљени 2020. у фоајеу Националне опере и балета у Скопљу. Изложба је обухватала сценографска идејна решења већег броја представа, представљених у виду скица. Концепцијски је подељена на оперски, балетски и драмски део.

Трајановићеви сценографски радови у великом броју оперских, балетских и драмских представа, представљени су на више изложби, како у Македонији тако и у иностранству.

Последњи поздрав нашем Живојину, подсећањем на његову реченицу - „Подизањем завесе на свакој представи, прва реч је сценографска...“

Сахрањен је на скопском гробљу Бутел.

Јовану Зафировићу награда ”Поента” за књигу ”Главом кроз стид”

Афористичар Јован Зафировић је добитник овогодишње награде „Поента“, која се традиционално додељује младом аутору у оквиру Новосадског фестивала књиге. Зафировић је награђен за књигу „Главом кроз стид“ коју су 2022. године објавили митровачки Приватни културни центар (ПКЦ) „Акваријус“ и Друштво књижевника КиМ.

Зафировићу је награда уручена у Новом Саду 8. септембра, а то је била прилика и за промоцију његове књиге у дворишту хотела „Војводина“.

Јован Зафировић, рођен 5. јуна 1987. године у Њилану, студент је социологије на митровачком Филозофском факултету.

Добитник је Политикине, Вибове награде и награде „Млади тигар“.

Пише кратке сатиричне приче и афоризме које објављује у Политици, Вечерњим новостима, Енигматици, Језу, Шипку, Етни, Сатиргори, на различитим интернет порталима у земљи и региону, у студентским часописима, као и на Радио Београду.

„Главом кроз стид“ је његова прва књига афоризама.

Гост СПОНЕ - Дејан Милорадов, стручни сарадник Одељења за књижевност Матице српске

СПОНА је имала част да угости мр Дејана Милорадова, стручног сарадника у Одељењу за књижевност Матице српске. Част нам је била и да му пружимо помоћ у његовом теренском истраживању у околини Битоља од 17. до 20. јула.

Приликом посете просторијама СПОНЕ у центру Скопља, у име најстарије српске установе културе и науке - Матице српске, мр Милорадов је, као гест захвалности, Библиотеци СПОНЕ уручио најновије издање Матичиног „Речника српског језика“ (2018). Наша библиотека је богатија и за примерак јединственог „Батрахолошко - херпетолошког речника српског језика“ (2019), чији је коаутор Дејан Милорадов.

Радујемо се будућим заједничким активностима Матице српске из Новог Сада и Српског културно - информативног центра СПОНА из Скопља, у духу меморандума о сарадњи потписаног 2022. године у Матици Српској.

Основне и последипломске студије завршио сам на Одсеку за српско-хрватски језик и југословенске књижевности на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. Запослен сам у Одељењу за књижевност и језик Матице српске, где сам учествовао у изради Речника српских говора Војводине и где водим неколико пројеката (Орнитолошки речник српског језика, Батрахолошко - херпетолошки речник српског језика, Териолошки

речник српског језика и Милан Јовановић Батут - живот и дело). Ангажован сам и на пројекту Вишетоми речник српског језика. Све своје знање дугојем негдашњим професорима с Одсека: Милораду Радовановићу, Мати Пижурци, а понајвише свом мудрој учитељу и великом зналицу Драгољубу Петровићу. Они су оставили велики и драгоцен траг у Матици српској, каже Милорадов за портал СПОНЕ.

Спонзорска сарадња Споне и ЖФК Речица Куманово

У пријатном амбијенту прес сале стадиона Женског фудбалског клуба Речица крај Куманова, 24. августа одржана је конференција за новинаре уочи почетка нове сезоне. Прве женске македонске фудбалске лиге.

У присуству првог тима и првог оперативца клуба, легендарног фудбалског педагога и тренера Валентина Стоиловића, делегација Српског културно информативног центра, на челу са Милутином Станчићем, уручила је вредну донацију клубу. СПОНА је обезбедила 30 специјално дизајнираних и брендираних тренинг dry fit мајица, 45 поло мајица, 30 тренинг пешкира, 50 качкета и рол банер

клуба ЖФК Речица. Укупна вредност донације је 1000 евра.

Са искреном жељом да у новој опреми остварују само победе и успехе, како на зеленом терену, тако и на приватном пољу, колективу највећег женског спортског бренда кумановског краја желимо срећан почетак нове сезоне!

Драган Јаћимовић,
амбасадор БиХ у
С. Македонији

РЕАЛИЗОВАНИ СУ ЗАЦРТАНИ ЦИЉЕВИ - ТО ЈЕ ВИДЉИВО И ПРЕПОЗНАТО

Амбасадор Јаћимовић на почетку разговора истиче задовољство и част што говори за једини лист који излази на српском језику у земљи у којој почиње свој други мандат.

Регион јесте оптерећен тешким наслеђем геополитичке прошлости, али морамо окретати листове и пронаћи нове начине коришћења потенцијала, макроекономску стабилност и добру радну снагу.

Амбасадор Јаћимовић напомиње да изузетно цени рад СПОНЕ у свим сферама живота и да је увек вољан да се одазове позиву, дође и присуствује културним догађајима, али и да помогне у раду и хуманиратној мисији, што је и показао у неколико наврата.

У протеклом периоду реализовани су зацртани циљеви и драго ми је да је све што радим јасно видљиво и препознато од стране председника и његовог кабинета. Успешно се реализују посете високих званичника из БиХ, посете школама, установама. Сам сам посетио места у којима живе породице које воде порекло из Босне и Херцеговине. И веома ми је драго што у Јосифову, на крајњем југу Македоније, у општини Валандо-

во, у школи постоји изборни предмет Језик и култура Срба. Ми ћемо и у будућности надоградити сарадњу са школом и општином Валандово.

Поносан сам што су верификовани споразуми између БиХ и Северне Македоније у области туризма и економске сарадње. У оквиру наведених споразума, две стране ће размењивати статистичке податке, информације, материјале и публикације промотивног карактера – каже амбасадор Јаћимовић. Као значајно, истакао је и признање Савеза привредних комора Северне Македоније за успешну сарадњу.

Он је као конкретан пример навео реализацију учешћа македонских компанија на најзначајнијој пољопривредној манифестацији у БиХ, Међународном сајму "Интерагро 2022". Тада је први пут Северна Македонија била партнер у организацији сајма, на којем су представљени стратешки интереси за сарадњу две земље у сектору туризма, као и сфери металске, дрвне, прехрамбене и текстилне индустрије.

Јаћимовић је истакао да су односи између БиХ и Северне Македоније веома добри и пријатељски, те да нема отворених питања.

Што се тиче регионалног повезивања у оквиру иницијативе "Отворени Балкан", Јаћимовић је истакао да, имајући у виду тренутна дешавања у свету, ниједна земља, па ни цели регион, не могу сами издржати последице две узастопне велике кризе – пандемију корона вируса и кризу у Украјини.

Регион јесте оптерећен тешким наслеђем геополитичке прошлости, али морамо окретати листове и пронаћи нове начине коришћења потенцијала, макроекономску стабилност и добру радну снагу.

Јаћимовић је навео да је за развој од кључне важности саобраћајно повезивање, односно развој железничке и путне инфраструктуре.

Када су у питању мере које су поједине земље предузеле против највиших званичника Републике Српске, амбасадор Драган Јаћимовић каже да представници Северне Македоније нису заузимали никакав посебан став у вези са овим питањем, односно да он није упознат с тим, као и да македонски медији нису посебно извештавали о томе.

Залагао сам се одувек за практичне и опипљиве ствари које ће бити свима од користи и мислим да сам то и показао у непосредним сусретима са људима.

Како је и наведено у писму подршке председнику Републике Српске, у наредном периоду ћу активно радити на информисању свих релевантних институција у Сјеверној Македонији, дипломатских представништава акредитованих у тој земљи, те међународних и невладиних организација да су мјере које су предузете против највиших званичника Републике Српске тиранске, антидемократске и антицивизацијске", истакао је Јаћимовић.

Подршка председнику Републике Српске Милораду Додiku је веома важна и добро је што долази са више страна, зато што подизање оптужнице Тужилаштва БиХ против њега представља правно и политичко насиље учињено уз притисак одређених страних служби.

Сматрам да је недопустиво и неукусно мешање странаца, представника страних амбасада и представника међународне заједнице у унутрашња питања у БиХ", истакао је амбасадор Јаћимовић.

Милутин Станчић

Опасна истраживања у руднику
код спомен – костурнице
Зебрњак код Куманова

МИНЕ ПРЕТЕ СЕНИМА СРПСКИХ ЈУНАКА

УПОЗОРЕЊЕ

Српског културно - информативног центра (СПОНА) на опасност од драстичнијег оштећења комплекса војног меморијала Зебрњак код Куманова мало кога у Северној Македонији дотиче.

Спомен – костурница, где почивају земни остаци 678 ратника српске војске, погинулих октобра 1912. у Кумановској бици, којом је тријумфално одлучен Први балкански рат, могла би да буде додатно оштећена, с обзиром на то да су за 7. септембар заказана, па за 17. септембар одложена „мерна минирања“ површинског копа каменог рудника, који окружује сам споменички комплекс Зебрњак.

На питања упућена на седам адреса надлежних и медоравних институција Северне Македоније, СКИЦ Спона је добила одговор од само једне: Државног инспектората за техничку инспекцију из Скопља упутио је „позив да присуствују мерењима ефеката планираног минирања“. Остале институције: Министарство културе и њена Управа за заштиту културног наслеђа, НУ Национални конзерваторски центар из Скопља, Кабинет градоначелника Куманова, НУ Музеј Куманово – нису одговориле на послат допис. Упозорење Споне истовремено је, 6. јула, упућено надлежнима и у матици Србији.

На апел да се спрече катастрофалне последице по овај меморијал због најављеног даљег минирања у процесу експлоатације камена у оближњем руднику базалта

Спомен-костурница „Зебрњак“ на истоменом брду надомак Куманова, подигнута је по пројекту познатог српског архитекте Момира Корунковића. Освећана је 30. октобра 1937. на 25. годишњицу славне Кумановске битке. У крипти костурнице тада су сахрањене кости 678 изгинулих војника војске Краљевине Србије, којом је командовао регент Александар Карађорђевић.

подно меморијала на врху брда Зебрњак, из поменутог Државног инспектората стигао је допунски одговор - да се представници асоцијације позивају да - присуствују најављеном минирању.

- На основу вашег захтева за утврђивање степена утицаја експлоатације површинског копа Зебрњак на споменик, извештавамо вас да је заказано мерење сеизмике минирања на дан 7. 9. 2023. године. Уколико имате жељу да присуствујете самом мерењу, молимо вас да најавите ваше представнике, не више од три особе, које ће присуствовати самом мерењу...

- Својевремено је, 17. марта 2004, од стране ресорног Министарства економије у Скопљу издато решење о привременој забрани експлоатације рудника у непосредној близини Спомен – костурнице „Зебрњак“ због немања адекватне дозволе, али и због могућности угрожавања споменика. То је урађено након ургенције Министарства културе и Управе за заштиту културног наслеђа, имајући у виду да је и сам споменички комплекс потпадао под концесиону област. Овим документом је управо Државни инспекторат техничких инспекција донео решење о забрани свих даљих активности у близини споменика Зебрњак.

Већ након 2007. године, настављена су даља ископавања и минирања у околини и подножју брда „Зебрњак“, нека чак на само неких 150 метара од споменика, издавањем дозволе за рударску делатност концесионару. Међутим, интервенцијом Министарства културе Македоније 2012. године, утврђена је минимална заштићена зона око самог споменика и иста је изузета из концесионог уговора. Пре овог изузећа Целокупна област око споменика, изван заштићене зоне (вулканска купа – висораван на којој је сам споменик), и даље је потенцијално рудно подручје и простор интензивног минирања, приступа тешких машина и ископавања, које потенцијално могу утицати на стабилност остатака костурнице, која је највећим делом већ срушена маја 1942. године – такође минирањем!

„Наш захтев за утврђивање степена утицаја експлоатације површинског копа Зебрњак на споменик, упућен је да би се утврдио степен оштећења изазван претходним минирањима, као и да се спречи било какво ископавање, а посебно минирање у руднику подно меморијала. Подсећамо да према сведочењу мештана МЗ Тронежа, који су у претходном периоду трпели оштећења на приватној имовини, претходна решења надлежних институција забрањују било каква минирања у кругу споменика Зебрњак. Зато смо изненађени чињеницом да је дозвољено минирање, укључујући и оно под надзором државних институција због утврђивања степена угрожености споменика“, наводи се у поновној објави Српског културно-информативног центра, који је поново надлежнима у Скопљу навео да се „оштро противи било каквим активностима овакве врсте“.

У регистру надлежне Агенције за катастарске непокретности, наведено је да је простор платоа на коме се налази сам споменик, кат. парцела 10321/3 у власничком листу уписана под бројем 6426, засађен културом „Пасишта“ (трава), на локацији „Зебрњак“, укупне површине 5456 метара квадратних, али није наведено постојање објекта самог споменика – само ливада.

Монумент са куполом био је висок 48,5 метара. Грађен је у такозваном српском националном стилу и био је украшен фрескама сликара Живорада Настасијевића.

Из ресорног Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије, центру СПОНА је 8. августа стигао, опширан одговор у коме се између осталог закључује да би за поменуту врсту радова, „према информацијама којима располаже српско министарство“, требало да буде издата посебна дозвола Управе за културно наслеђе, која, међутим, није примила никакав упит такве врсте“.

Спомен-костурница „Зебрњак“ на истоменом брду надомак Куманова, подигнута је по пројекту познатог српског архитекте Момира Корунковића. Освећана је 30. октобра 1937. на 25. годишњицу славне Кумановске битке. У крипти костурнице тада су сахрањене кости 678 изгинулих војника војске Краљевине Србије, којом је командовао регент Александар Карађорђевић.

Монумент са куполом био је висок 48,5 метара. Грађен је у такозваном српском националном стилу и био је украшен фрескама сликара Живорада Настасијевића.

У време фашистичке окупације у Другом светском рату, у ноћи између 24. и 25. маја 1942, припадници бугарских трупа, и, како је забележено, њихових локалних сарадника, минирали су споменик на Зебрњаку. Срушене су две трећине објекта.

Од тада никада није комплетно обновљен. Зебрњак је уписан у регистар споменичког наслеђа 1954. године Законом о заштити споменика Македоније, а 1. марта 2011. проглашен је као објекат „Значајног културног наслеђа“ РМ. Од 2012. године, у време прославе стогодишњице од славне битке, остаци спомен – костурнице су делимично обновљени, конзервирани и претворени у спомен – музеј, али ни до данас није у потпуности реконструисан. На срамоту целог српског рода!

Младен Станчић

Огласило се
школско звоно и
у Чучер Сандеву

Свечани пријем ђака првака

У три општинске основне школе ОШ „Св. Кирил и Методиј“ у селу Кучевишту, ОШ „Александар Урдаревиќ“ у селу Сандеву и ОШ „Михаљ Грамено“ у селу Брест, број ђака је готово на истом нивоу као прошле године. У селу Кучевишту и подручној школи у селу Побужју укупан број ђака је 201, док је у селу Сандеву 237.

Први пут у школске клупе сели су ђаци прваци. У селу Кучевишту у настави на македонском језику њих је 11, плус четворо у подручној школи у селу Побужју. Придружују им се још троје вршњака који ће наставу следити на српском језику у централној школи у Кучевишту. Дакле, укупно 18 ученика. У селу Сандеву првачића је нешто више, 25 у два одељења.

Могућност изучавања српског језика у двема

школама постоји и преко изборног предмета Језик и култура Срба, који је предвиђен за ученике од трећег до деветог разреда. Радује чињеница да је интересовање за овај предмет из године у годину све веће.

Познати звук школског звона јутрос се огласио и на јужној падини Скопске Црне Горе у Општини Чучер Сандево и најавио почетак нове школске 2023/2024. године. Опет су се окупили стари знанци, учитељи - стари и нови и њихови ђаци - стари и нови.

За првачиће је организован свечани пријем уз срдчану реч добродошлице и родитељско охрабрење. Мора тако, кажу, први је дан. Од сутра ће сви бити много храбрији.

Кроз разговор са директорима ових школа и стручним службама, сазнали смо да се и

у овој средини све више живи урбаним начином живота. Запослени млади родитељи морају да размишљају где ће деца боравити након часова, па су неки приморани да децу уписују у градске школе и да их преузимају тек након завршетка радног времена.

„Овај проблем појавио се последњих година, јер многи млади родитељи који раде у граду, а чији роитељи су још у радном односу, немају коме децу да оставе. Надамо се да ће се у наредном периоду, када се отвори дневни боравак, деца вратити у своју природну средину, односно да ће своје образовање наставити са својим вршњацима са којима одрастају“, кажу у стручној служби у школи у Кучевишту.

Иста ситуација је и у селу Сандеву, на шта указује директорка Сузе Радевска, која се искрено нада да ће се наредних дана нека деца вратити у своју природну средину.

Родитељској радости нема краја, радују се, сликају, грле, љубе своју децу и с времена на време гледају на сат. Речи подршке и охрабрења стигле су и из локалне самоуправе, од градоначелника Сашка Комненовића, који је обишао све три школе и упознао се са изазовима и проблемима у наставном процесу.

Иако број деце школског узраста из године у годину опада и води се немилосрдна борба да се тај процес заустави, у овој средини ипак, чини се, доминирају млади. Било како било, живот овде пулсира пуним плућима, саобраћај је густ, а приградски аутобуси на линији 61 и 71 препуни су омладине. ●

Нена Ристић Костовска

Проређени школарци Срби „чувају“ наставу на матерњем српском језику

У нову школску годину уписано је нешто више од 200.000 основаца и средњошколаца у обавезном образовном процесу. Но, званичан број ученика, како су најавили надлежни из ресорног Министарства науке и образовања, знаће се крајем септембра.

Оно што се сада поуздано на почетку школске године зна, јесте сурова чињеница да је већ устаљени пад броја ученика и у овој земљи евидентан сваког септембра у свим школама. Кроз те податке јасно се увиђа и све израженије смањење броја ученика који наставу похађају у деветолеткама на српском језику.

У општем опадању броја основаца у редовном образовном процесу у деветолеткама РСМ, у преостале три школе – у Старом Нагоричану, Табановцу и Кучевишту, наставу на српском језику ове школске године пратиће свега 152 ђака, од којих је готово симболично – 15 првака.

На почетку нове
школске 2023 – 2024
године, све мање ђака
у школским клупама у
Северној Македонији

У општем опадању броја основаца у редовном образовном процесу у деветолеткама Републике Северне Македоније, у преостале три школе – у Старом Нагоричану, Табановцу и Кучевишту, наставу на српском језику пратиће укупно 152 ђака, од којих је свега 15 првака.

Према подацима из Основне школе „Светозар Марковић“ у Старом Нагоричану, наставу на српском језику укупно прати 70 ученика – 68 у централној установи и два ђака у селу Никуљане. У први разред у овој школи уписана су само три ђака првака.

Као и у свим осталим школама, посебно припремљеном приредбом и добродошлицом наставника, школска година је почела и у деветолетки „Свети Кирил и Методиј“ у Кучевишту на обронцима Скопске Црне Горе. Како је потврђено, наставу на српском језику у овој школи похађаће 35 ученика, од којих је само три првака.

У пограничном селу Табановце код Куманова, у школи „Браћа Рибар“, у одељењима са наставом на српском језику, ове школске године у нижим разредима основног образовања, од првог до петог разреда, укупно је 37 ученика. Од тог броја седморо су ђаци првачи. Сви ти ученици, како је потврђено, у вишим разредима деветолетке, од шестог до деветог разреда, школовање настављају на македонском језику. ●

М.С.

Томас Смиљанић Брадина – сећање на великана

Брадина у уметничком и етичком погледу слави лепоту изворне снаге планинске природе и карактера горштака, показујући тиме да су најснажније људске вредности, непоколебљиво чување народносног имена и вере, најчвршће очувани управо у најтежим животним условима и историјским околностима, наводи Горан Максимовић.

Томас Смиљанић Брадина је писац из Македоније, рођен у мијачком селу Тресонче у Дебарској области 1888. године, а упокојен у Београду 1969. Његове приповетке, објављене 1924. године у Скопљу, сакупљене су у две збирке – „На планини и друге збирке из Македоније“ и „Стојна и друге приповетке из Македоније“.

Потиче из сточарско трговачке породице, од оца Смиљана и мајке Достане, из рода Брадиноваца, због чега презимено додаје и породични надимак „Брадина“. Основно образовање започео је у родном селу код бугарског учитеља. На очеве инсистирање трећи и четврти разред завршава у српској школи у Битољу, где завршава и српску нижу гимназију и полаже малу матуру (1899). Након тога одлази у Солун, у српску гимназију „Дом науке“, у којој матурира 1906. Још као гимназијалац у Солуну почиње да пише и те прве радове објављује у ђачкој дружини „Дојчин“, која му штампа и издаје прву приповетку „Првенци“. По завршеној гимназији је био учитељ 5 година, како би издржавао породицу (бабу, мајку, петоро

По личном казивању и запису, Јован Цвијић је ноћио у његовој кући у Тресончу приликом истраживања, док је Александра Белића лично пратио до Галичника, ради филолошких истраживања мијачких говора.

ЖИВЕТИ СЕ НЕ МОРА,

браће и сестру), јер је остао без оца Смиљана којег су убиле качачке, арнаутске банде. Враћа се у родни крај и бива постављен за српског учитеља у школама у родном Тресончу, Мелничану и Галичнику, где се са својим бившим учитељем Сотиром Ђорђевићем, трудио да се одрже српске школе у мијачком крају и обнови рад српске цркве. У Београд одлази 1911. године и, на наговор земљака, уписује српску књижевност на Филозофском факултету и поред тога што је оболео од тифуса. Добија стипендију од Друштва „Свети Сава“, а хонорарно је радио и код чувеног етнолога и географа Јована Цвијића, који ће му бити пријатељ и ментор.

По личном казивању и запису, Јован Цвијић је ноћио у његовој кући у Тресончу приликом истраживања, док је Александра Белића лично пратио до Галичника, ради филолошких истраживања мијачких говора. Још као студент сарађује са београдским листовима и часописима: „Дело“,

„Мали журнал“, „Правда“, „Балкан“. Свој први научни рад објавио је као прилог у Зборнику Јована Цвијића „Основе за географију и геологију старе Србије и Македоније“ (I-III, 1906-1911). Избијањем рата 1912. године, прекида студије и пријављује се као ратник-доброволац за ослобођење Јужне Србије. Један је од 1300 каплара „Ђачке чете“ из Скопља 1914. године, носилац Албанске споменице и многих других одликовања. Као и за време Балканских ратова и током Великог рата стиже да пише, те објављује своје кратке приповетке у листовима „Штампа“ (1914) и „Пијемонт“ (1915). Као наредник се повлачи преко Албаније, а бугарски окупатор му октобра 1915. године односи и уништава вредне рукописе. Доласком на острво Крф краће време обавља дужност преводиоца са француског језика. На Крфу објављује приповетке у „Српским новинама“ (1916), а касније и у америчком „Србобрану“ (1917). По наредби српске Владе одлази у Француску, у Клермон-Феран, где завршава студије географије и историје

Још као студент сарађује са београдским листовима и часописима: „Дело“, „Мали журнал“, „Правда“, „Балкан“. Свој први научни рад објавио је као прилог у Зборнику Јована Цвијића „Основе за географију и геологију старе Србије и Македоније“ (I-III, 1906-1911).

на Филозофском факултету са одличним успехом (1917-1919). Након рата у ослобођеној Јужној Србији ради као гимназијски наставник у Тетову и Трговачкој академији у Скопљу, а краће време и као директор скопљанске Мушке гимназије. Поново одлази у Француску 1930. године, како би на свом факултету у Клермон-Ферану, одбранио докторску дисертацију „Наша стара племена Мијаци и Брџаци и њихови суседи у Јужној Србији“ (ориг. „Anciennes tribus serbes Les Mijaks, Les Brsjaks et leurs voisins dans la Serbie Meridionale“, Skopje, 1930), са успехом „Мисион онорабл“, поставши тако пједан од првих Јужносрбијанаца - доктор наука. Већ следеће 1931. године је превремено пензионисан. Обављао је дужност народног посланика испред галичко-дебарског среза (1931-1934). 1935. године је именован за просветног инспектора, а 1940. године постаје начелник Просветног одељења Вардарске бановине у Скопљу. Међуратне године јесу најуспешније за Тому Смиљанића. Путује у Француску, Швајцарску, Мађарску, Аустрију, Немачку, Грчку. Активан је члан Скопског научног друштва у Скопљу.

Своје приповетке, књижевне критике, драме и научне радове објављује у разним часописима, листовима, зборницима или као посебна издања: „Гласник географског друштва“ (Београд, 1920), „Јужна Србија“ (Скопље, 1922, 1935), „Црква и живот“ (1922-1925), „Трговински гласник“ (1925), „Народна старина“ (1925, 1931, 1937), „Српски етнографски зборник“ (1925, 1935), „Јужни преглед“ (Скопље, 1927-1930, 1937-1938), „Стара Србија“ (Скопље, 1928), „Вардар“ (календар, 1933), „Вардар“ (часопис, 1933, 1935), „Живот и рад“ (1934), „Видици“ (1939), „Гласник Скопског научног друштва“ (1940).

Већ 1924. године покреће едицију „Библиотека Македонија“, издавши прозна дела: „На планини и друге приповетке из Македоније“ (1924), „Стојна и друге приповетке из Македоније“ (1924), Македонски печалбари.

ПРИЧАТИ СЕ МОРА

Драма у пет чинова с певањем“ (Прилеп, 1927), спев „Седи краљ“ (1925), „Песмарица“ (1929), поему „Краљ слободар – Краљ миротворац“ (1936), први чин драме „Идеалисти“ (Јужни преглед, 1937), описи „Канонска визитација Река“ (1925), роман „Горјани“, песме и приче за децу „Смиље и босиле“ (са поднасловом „Књига за децу“) и аутобиографију „Моје успомене до 1912“, коју је написао 3. марта 1933. г. у Скопљу, на захтев Друштва „Свети Сава“, тј. председника др Тихомира П. Ђорђевића и секретара Главног одбора др Јована Хаџи Васиљевића.

Извори:

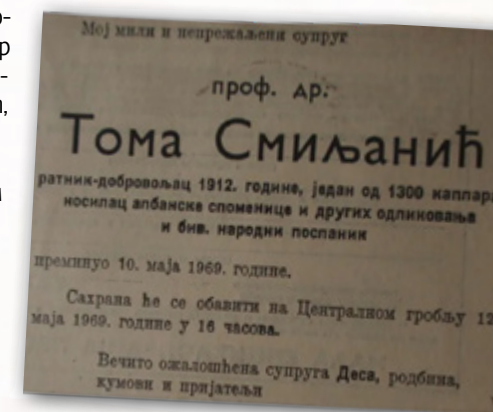
Стојановска, Јованка. Књижевното и научно дело на Томо Смиљанић-Брадина, Матица Македонска, Скопје 1994.
Максимовић, Горан. Српска Македонија у приповеткама Томо Смиљанића Брадине, Ископишта, број 8-2022, Темишвар-Ниш, 2022, стр. 113-128.
Томо Смиљанић Брадина, Из Македоније. Приповетке. Приредио Горан Максимовић. Центар за српске студије, СКИЦ Спона. Бања Лука – Скопље, 2022.
Мијачице – пример за истрајност,
Томо Смиљанић – Брадина, <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/politika/bradina-zaboraveniot-makedonski-etnolog/> (приступљено 10. 5. 2023.)
Брадина – заборавениот македонски етнолог, <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/politika/bradina-zaboraveniot-makedonski-etnolog/> (приступљено 10. 5. 2023.)

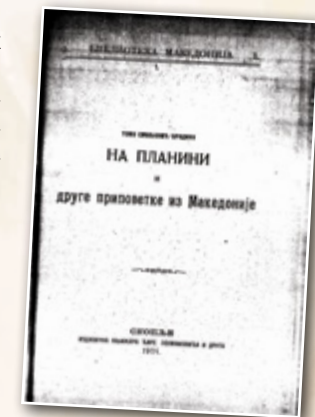
О његовом раду у овом периоду критички су писали Божидар Ковачевић, Глигорије Глиша Елезовић, Слободан А. Јовановић, Ђорђе Ј. Киселиновић и други.

Учествује и у Другом светском рату, као резервни капетан I класе Југословенске краљевске војске. Бива рањен у борбама код Призрена, претрпевши контузију и губитак слуха. Из болнице је пребачен у Скопље на опоравак, али је након окупације био протеран и приморан да се трајно исели. Целокупну имовину и врло вредну личну библиотеку заплењују Бугари (1915. г. се понавља). До 1946. године радио је као наставник у Учитељској школи у Алексинцу, када је и пензионисан.

Од слома Краљевине Југославије никада није поново крочио у свој родни крај, нити је показао жељу да се врати, разочаран политиком тадашњих комунистичких власти према македонским Србима, што је и сам био. До краја свог живота наставио је са писањем и

Умире у Београду 10. маја 1969. године.

Милош Стојковић

Наташа Поповић, директорка Охридског лета
говори за лист Слово

У Охриду сваки је кутак сцена

У оквиру културне манифестације „Охридско лето“, другу годину заредом одржано је Српско вече, када је публика имала задовољство да на сцени „Долног сараја“ ужива у наступу чувеног српског виолинисте Немање Радловића. А манифестација је затворена позоришном представом „Лаж“ Београдског драмског позоришта.

У пратњи камерног оркестра „Дабл сенс“, овај прослављени уметник извео је програм са свог последњег албума – „Корени“, те је одушевљена публика овога пута уживала у искораку из стандардне класичне музике, угловивши кроз уметнички израз у обриси традиције многих народа, од балканског фолклора, све до мелодија удаљених крајева Кине, Индије и Јапана.

✂ Охридско лето, највећа музичко-сценска светковина на Балкану, као и сваке године па и током овог 63. фестивалског издања, била је прилика да се публици представи 1.270 уметника из Чешке, Италије, Пољске, Француске, Турске, Израела, САД, Украјине, Шпаније, Русије, Грчке, Немачке, Румуније, Португалије, Египта, Србије. Одржана су 34 концерта, изведено седам позоришних представа, балетске креације, изложбе, промоције књига. Како издвојити најбоље?

➤ И ове године акценат је био на српским уметницима, кроз „Српско вече“, у сарадњи са амбасадом Србије у Скопљу, али програм креирамо искључиво ми сами, две селекторке: Бисера Чадловска – музички селектор и Сања Арсовска – драмски селектор и ја, каже Наташа Поповић директорка Охридског лета.

Припремљени програм шаљемо у Министарство културе, где га ресорни министар одобрава, па се на на основу тога креира буџет. Гледамо и пратимо све наступе у региону. Прошле године је Охридско лето затворило Југословенко драмско позориште, а ове Београдско драмско.

Наташа Поповић, директорка Охридског лета која је почела нови четворогодишњи мандат, за Слово издваја хит представу „Лаж“ по делу Флоријана Зелера у режији Николе Љуце са глумачком екипом коју чине: Милош Биковић, Тамара Крцуновић, Миодраг Радоњић и Јелисавета Теодосић.

✂ Дозаите из света музике, какав је сензибилитет потребан директору оваквог Фестивала и колика је одговорност на вама?

➤ То јесте другачија сфера живота, али сам и током живота у Америци стекла искуство. Чланица сам Европске асоцијације фестивала са седиштем у Бриселу, почасни сам делегат и то је веома важно и корисно. И поред недаћа које је

Без доброг тима не може ништа да се постигне. Присутна сам сваког тренутка током трајања фестивала, трудим све да испратим. Сви тежимо ка бољем и то се види.

донела епидемија корона вируса, успели смо да подигнемо ниво фестивала. Драгоцена је подршка Министарства културе Северне Македоније, свих спонзора, Телекома, али и владе Северне Македоније.

Без доброг тима не може ништа да се постигне. Присутна сам сваког тренутка током трајања фестивала, трудим све да испратим. Сви тежимо ка бољем и то се види.

✂ Колико је важан уметнички дојам и шта је то што „Охридско лето“ чини посебним?

➤ Град у коме је велико културно наслеђе, у старом граду свако место је сцена коју сваки посетилац доживљава на себи својствен начин. Наша сцена, Тераса Доњи сарај – магична је. Антички тетар из 3. века има изванредну акустику, иако је на отвореном. Овај фестивал је важан и зато што значајно доприноси туризму Охрида.

Милутин Станчић

СЛОВЦЕ

Напољу је јесен, али нама је Нова година, јер је почетак нове ШКОЛСКЕ године.

Хвала Вуку за азбуку

Вук Стефановић Караџић је осмислио Ћирилично писмо од 30 слова у коме свако слово има свој глас.

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ћћ, Ее, Жж, Зз, Ии
Јј, Кк, Лл, Љљ, Мм, Нн, Њњ, Оо, Пп, Рр,
Сс, Тт, Ћћ, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Џџ, Шш

Име је добило по прва два слова АЗ и БУКИ - АЗБУКА.

Вук Караџић је рекао:

„Пиши као што говориш,
а читај као што је написано“.

Вук Караџић је сакупљао народне песме, приче, загонетке и пословице.

СЕПТЕМБАР

У жутом ауту дође
јесен, донесе грожђе.

И лишће мог јаблана
позлати јесен рана.

Прођоше дани врели,
миришу плодови зрели.

Јесен је, јесен рана
од бакра сва исткана.

Са гране ласта вели:
– Скоро ћу да се селим.

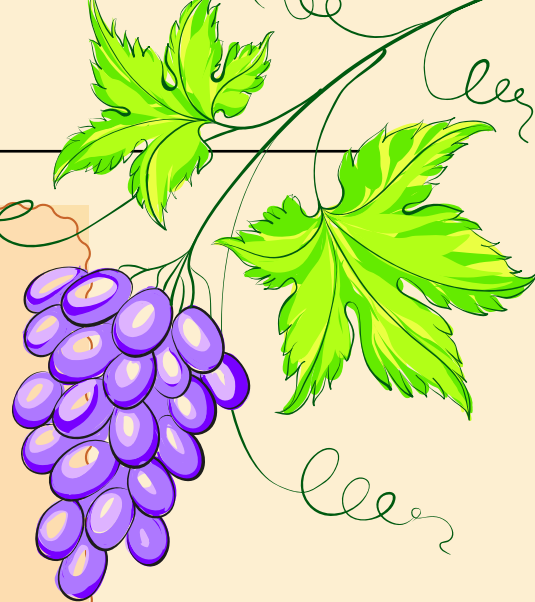
У клупи ђаче пише:
– Брзо ће магле, кише.

– Позна ме јесен љути,
вели септембар жути

Јесен се, јесен рана,
прострла преко грана.

У жутом ауту стиже
и жуто лишће ниже.

Душан Костић

ВЕЖБЕ

Глас, слово, реч и реченица

1. Додај одговарајуће слово и добићеш реч.

__ачка д__ориште __етар ца__ те__ефон

2. а) Заокружи сугласнике у реченици.

Моји другари из одељења су прави пријатељи.

б) Прецртај самогласнике у реченици.

Обожавамо да се заједно играмо у школском дворишту после часова.

3. Упиши одговарајући број слогова поред сваке речи:

грana __
сеоце __
див __
џакови __
прецртавање __

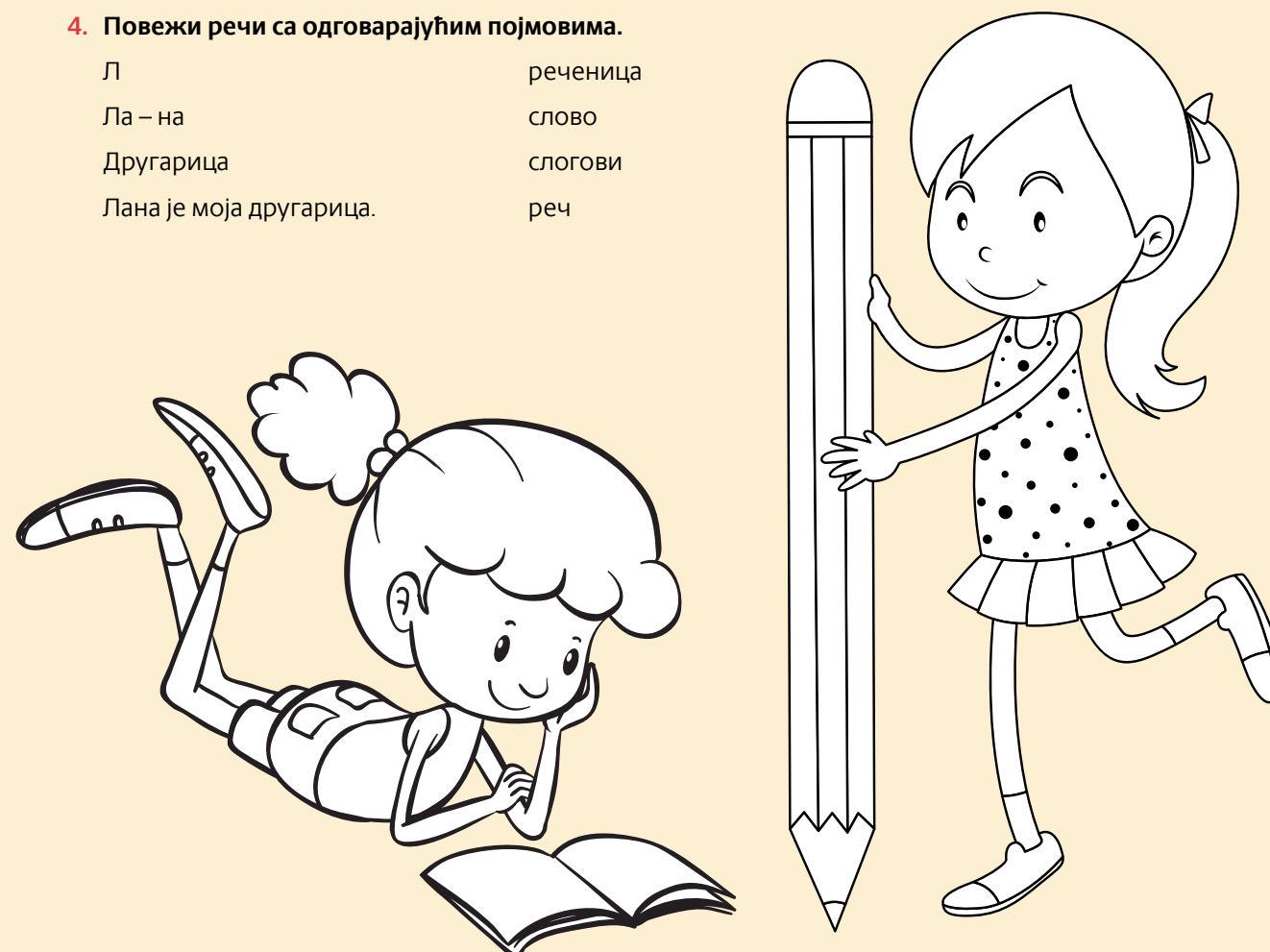
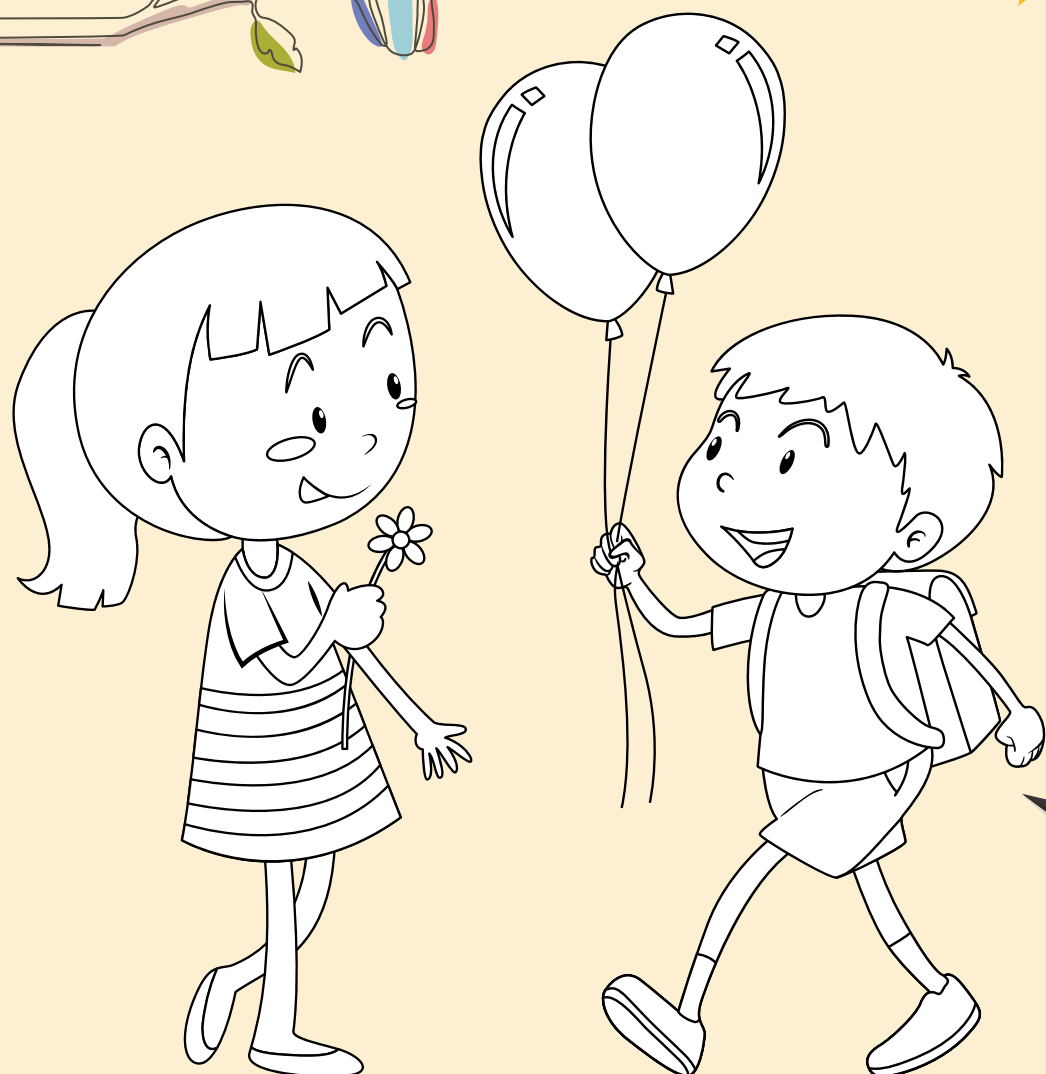
4. Повежи речи са одговарајућим појмовима.

Л	реченица
Ла – на	слово
Другарица	слогови
Лана је моја другарица.	реч

Аа

Бб

Вв

НАГРАДНИ КВИЗ

1. Заокружи палиндроме:

- а) Слободни су да мисле да су слободни.
- б) Мислио сам да сам све измислио.
- в) Четири чавчића на чардаку цијућу.

2. Ко је написао роман „Нечиста крв“?

- а) Милош Црњански
- б) Бора Станковић
- в) Стеван Сремац

3. Где је рођен Иво Андрић?

- а) Тутин
- б) Травник
- в) Требиње

4. Коју племићку титулу је носио Лазар Хребелановић?

- а) кнез
- б) краљ
- в) цар

5. Који од наведених књижевника није живео и стварао у Јужној Србији?

- а) Анђелко Крстић
- б) Томо Смиљанић-Брадина
- в) Мирослав Мика Антић

6. Један од наведених градова не налази се у централној Србији, који је то град?

- а) Чачак
- б) Крагујевац
- в) Зајечар

Осврт на факултативну наставу српског језика у Центру СПОНА

Часови знања и радости

Унајави нове школске године и почетка циклуса бесплатне факултативне наставе у Центру СПОНА у Скопљу, подећамо се, кроз разговор са наставницом Весном Бићанин Велковском, на прошлу, 2022/2023 годину.

Весна Бићанин Велковска с радошћу и са пуно узбуђења најављује почетак наставе. Са осмехом на лицу, као прави просветни радник, „реферише“ и о успеху који радује и охрабрује, како полазнике тако и њихове родитеље. Прича нам о темама и пређеном градиву на часовима одржаним у просторијама Центра СПОНА, на Булевару св. Кирила и Методија 30, али и „на терену“.

— У једном делу наставе од 20 часова, предавала је и наставница Теодора Цветковић. Током године смо реализовали наставни програм који је покривао савремене актуелности, али и историјске догађаје и знамените личности — задовољно подсећа наставница Весна. Поклони и изненађења су посебно обрадовали малишане.

— И кроз видео пројекције смо се трудили да прођемо кроз делове српске историје, културу и традицију. Све је прилагођено тако да задржи пажњу данашње деце, да их „пробуди“ и натера на критичко размиш-

љање и сагледавање прошлости, садашњости и будућности.

Између осталог, наводи и конкретне примере тематских обрада на часовима.

— Радиле смо бисере српске књижевности. Читали о Бадњој вечери из „Горског вијенца“, о данку у крви из перспективе Андрићевог Мехмед паше Соколовића, о Маћедонији Јована Дучића, Боки, невести Јадрана Шантића. Празнике смо пратили читајући Пролог Св. Николаја Велимировића и о страхови порока у приповеци „Први пут с оцем на јутрење“ Лазе Лазаревића. Група коју су чинили млађи полазници је читала народне приче, песме... Обележен је Свети Сава уз химну и текстове о његовој узвишеној личности и значају кроз историју. Читали смо и епске песме, слушали гусле, обележили часове поводом Божића и Васкрса песмама хорова Колибри, манастира Ђурђеви ступови. Имали смо часове на којима смо гледали сликарска дела и тумачили их, вежбајући језик, као и неизоставни граматички део часа. Жеља ми је да полазници кроз учење српског језика уче о најлепшим догађајима и личностима српске историје и културе — прецизира наставница Весна.

Последњи час, пред заслужени летњи распуст, изведен је у манастиру Светог Никите на Скопској Црној Гори, а посвећен је светом краљу Милутину и светом владици жичком и охридском Николају Велимировићу.

С почетком нове школске године, у центру СПОНА, на радост дечице и њихових родитеља, настављамо програмски циклус допунске факултативне наставе на српском језику.

М.С.

Весна Бићанин Велковска (1991.) је професорка српског језика и књижевности. Дипломирала је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на смеру Српска књижевност и језик. Мастер студије је завршила 2017. на истом факултету, на смеру Српска књижевност и језик са компаратистиком. Пре доласка у Скопље и ангажмана у центру СПОНА, била је на пракси у Основној школи „Раде Кончар“ у Земуну, радила је у „Трговачкој школи“ у Београду, у Издавачкој кући „Klett“, као асистент уредника. Држала је часове српског језика и књижевности у приватној пракси и за странце.

Драинчеви сусрети у Прокупљу

Јужне споне књижевних огледа

На округлом столу „Књижевност јужне Србије некад и сад“, који је одржан у оквиру манифестације „Драинчеви сусрети песника“ у Народној библиотеци „Раде Драинац“, крајем августа, говорили су др Горан Максимовић, др Мирјана Бојанић Ћирковић, музејски саветник Јован Младеновић и представници Културно информационог центра „СПОНА“ из Северне Македоније Теодора Цветковић и Милош Стојковић.

Указујући на историјску и савремену перспективу књижевног живота на простору јужне Србије, др Горан Максимовић је рекао, да је из историјске перспективе појам „Јужне Србије“ веома сложен и да обухвата, не само ову данашњу јужну Србију, која се налази у саставу Републике Србије, већ и просторе данашње Северне Македоније и простор који сеже све до Солуна и егејске обале, али и књижевна дела и стварања, где је практично рођена српска књижевност.

МИСИЈА СПОНЕ

Радним насловом: „Културно просветни рад и издавачка делатност Споне у Северној Македонији“ публици је представљено издаваштво Центра, културни дometи, брига о баштини, кроз веома упечатљив наменски обогаћен и припремљен материјал на видео презентацији коју је модерирао Милош Стојковић, и Теодора Цветковић.

Први и најважнији сачувани писани документи, први трагови српске књижевности су настали на простору те македонске, егејске области. Оно што нас свакако интересује јесте који су то најзначајнији писци који репрезентују простор јужне Србије у том најширем значењу и појму и свако је од нас дао одређени поглед на те писце. Идеја оваквих књижевних сусрета јесте да се укаже на то да на простору јужне Србије имамо писце који су ту рођени, који су ту живели и стварали и тематизовали овај простор и живот људи на њему. Такође имамо и оне који су дошли са стране и ту живели и такође тематизовали простор и живот људи јужне Србије, али и оне који су рођени на простору јужне Србије и отишли у друге крајеве, али су писали и стварали са том идејом и темом свога завичаја, рекао је, говорећи на тему „Књижевност јужне Србије некад и сад“, др Горан Максимовић.

Он је навео да је, на пример, Бранислав Нушић један од писаца који води порекло са простора јужне Србије и да је један значајан део свога дела посветио тим просторима, кроз путописе, кроз књижевност и читав низ других дела.

Позивајући се на истраживања Јована Цвијића, Мирјана Бојанић Ћирковић је појаснила да се наведени географски и друштвено-културни простор простирао на југу и југоистоку до Скопља, захватајући области од Кратова преко Овчег Поља, па преко Вардара.

Као књижевно историјски појам, књижевност Старе Србије обухвата дела писаца који су стварали вођени мисијом афирмације и очувања своје културе, језика и историје у том мултинационалном и мултиконфесионалном простору, рекла је Бојанић Ћирковић.

Она је је говорила и о сусретима тројице писаца простора Старе Србије, Григорија Божовића и Рада Драинца у Скопљу, описаном у Драинчевим путописима о јужној Србији и Божовића са Анђелком Крстићем, исприповеданом

Књижевна манифестација „Драинчеви сусрети песника“, која се ове године одржава 54. пут заредом, традиционално је почела на платоу уметности на Хисару, полагањем венаца пијетета на бисту великом топличком и српском песнику Раду Драинцу. Пред љубитељима писане речи и поштоваоцима његовог стваралаштва, венце су положили овогodiшњи лауреат награде „Драинац“ Славомир Гвозденић, државни секретар у Министарству културе Миодраг Ивановић и заменик градоначелника Прокупља Мирослав Антовић.

у тексту „Код Чокалијског барда“, са циљем илустровања узајамног поштовања ових великих писаца и истицања њихове уједињености, у одређеним друштвеним и књижевним погледима.

Она је највише пажње посветила делу Анђелка Крстића, „учитеља из Дримкола“, који је за собом оставио значајна сведочанства о духовном и културном простору Старе Србије, нарочито области данашње Северне Македоније, али и забележио важне историјске чињенице у свом мемоарско-аутобиографском делу „Наши преци“, штампаном тек 2000. године под називом „Сећања“.

Поред кратког увода у живот и рад овог писца (рођен је 1871. године у Лабуништу код Струге, оставио је вредна књижевна дела – роман „Трајан“, приповетке „Печалбара жена“, „Вечито дужни“, „Отмица“ и др.), Бојанић Ћирковић је указала на борбу Анђелка Крстића за отварање српских школа у Дримколу, која је за последицу имала затварање писца у битолску тамницу, али и на печалбарство као начин живота тамошњег живља. Пажњу је посветила и проблему цензурисања романа „Трајан“, истакавши да су приређивачи овог романа, након Крстићеве смрти, избацивали „неподобне“ делове текста у вези са језичким, културним и друштвеним ставовима приповедача дела (и шире, самог писца).

На овом округлом столу, чија је тема била „Књижевност јужне Србије некад и сад“, указано је и на допринос проучавању књижевности Старе и јужне Србије путем два научна пројекта – „Новија књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата“ и „Књижевна прошлост и садашњост на простору југоисточне Србије“ (при Огранку САНУ у Нишу).

Други наведени пројекат је и даље актуелан, а његов руководио је проф. др Горан Максимовић са Департамента за србистику Филозофског факултета у Нишу.

Савремена књижевност јужних Срба

У српској књижевности, под појмом савремена књижевност, подразумевају се књижевна дела која су настајала од краја Другог светског рата до наших дана.

Књижевници који су некада стварали на српском језику, а живели на подручју данашње Северне Македоније, свакако заслужују да буду поменути, а то су Анђелко Крстић и Тома Смиљанић-Брадина. Они су оставили трајни белег кроз своје речи и дела и њихов дух и даље живи међу нама.

Након периода њиховог стварања, у Републици Северној Македонији догодила су се многа превирања и околности су се измениле. У данашњој демократији ништа нам није званично забрањено, а опет се у ваз-

духу осећа скривена забрана на све српско.

Многи савремени аутори, који су своју младост проживели у СФРЈ, кажу да им је и данас лакше изражавати се и говорити на српском језику. Уз њих су стасали нови клинци који се труде да у Македонији говоре и стварају на матерњем језику.

Иако је мало оних који се баве књижевношћу на српском језику у Македонији, ипак нас још увек има.

Пре свега истакла бих издавачку делатност СПОНЕ, у чије име сада и говорим, њихов нмизмерни труд и жељу да се Срби врате себи. А то враћање себи почиње никако другачије него из породице, од малих ногу, па тако

они већ 13 година издају часопис СЛОВО, а у њему се налази и СЛОВЦЕ намењено школцима и људима жељним да науче нешто више о српском језику и књижевности.

Ту су Срби рођени у Македонији који пишу и стварају на језику својих предака. Ту су и Срби рођени у Србији који данас живе и стварају у Македонији на матерњем, српском језику.

Један такав Србин је Стојан Арсић, рођен у Врању. Он пише о Врању и својим успоменама на детињство проведено у родном граду. Његове познате збирке поезије су: „Врање у срцу“, „Ноћни акорди“, као и збирке за децу „Јужни ветрови“ и „Гласно размишљање“.

Као инспирација младима, средњошколцима који живе у Македонији, може бити књига аутора Ђокице Јакимовића, под називом „Дневник младог другоразредног

песника“. Млади пензионер, тако бих га назвала, присећа се своје младости и кроз призму писца и уметника даје смисао постојању сваке средњошколске жеље.

Поменула бих и ауторку Гордану Јовић - Стојковску, која је издала два романа на српском језику. Гордана има и своју издавачку кућу СЛОВО ЉУБВЕ која издаје књиге на српском језику.

Ту је и Милица Митковић, млада ауторка из Куманова, која је 2015. издала своју збирку поезије, КЛЕТНИК.

Недавно сам била рецензент такође једној поетској збирци - ШАПАТ ДУШЕ, кумановске поетесе Гордане Поповић, која је написала више од 50 песама на српском језику.

И ја се придружујем ауторима који стварају на српском језику. 2017. године, издала сам роман ВЕЗ ЈЕДНЕ МЛАДОСТИ.

На крају да споменем Валентину Бактијаревић, која је из Ниша, али се њена поезија чита код нас на српском, али и на македонском језику у преводу Ђоке Здравеског.

За нови дом
породице
Митровић

Усамљена четворка здушно бодри Србију

Иако одрастају у чисто албанском селу Сопот у Северној Македонији, најмлађи Митровићи највећи су навијачи наше фудбалске селекције и поносе се тиме. Наравно, дечаци, Александар (13) и Немања (7), предњаче, али не заостају много ни Александра (13) и Данијела (9).

Срби
за
Србе

„Ја се зовем исто као наш нападач Александар Митровић, њега највише пратим кад игра. Волео бих његов дрес да имам. Сви смо навијали за репрезентацију Србије када су играли на Светском првенству. Немања и ја играмо по цео дан фудбал, али нам се пробušила лопта, па користимо сада ову избушену!”

Осим њих двојице, ову скромну и намучену породицу чине још родитељи Мирослав и Надица, као и девојчице, Александрова сестра близнакиња Александра (13) и млађа Данијела (9).

„Немам много играчака, па се код куће играмо жмурке и фудбала. У школи ми је омиљено музичко јер волим да пишем ноте. Највише бих волела да добијем лепу кућицу и розе собу, па да ту прослављамо рођендане. Сада има доста

буба, али их се не плашим“ — издекламовала је љупка Данијела.

Трошна кућа делује као да је из времена када се наш народ из тих крајева ослобађао од турског ропства. Састављена од каменних плоча и блата, с кровом испуњеним сламом, кроз улеплим плафонима у две скромне и хладне просторије, једино је уточиште овим малишанима. Сви спавају у једној соби, где је шпорет.

„Кућу нам даје један човек, да је одржавамо, немамо ништа наше. Дао нам је да не би даље пропадала и да не би могао нико проваљивати. Има много влаге, није баш условна за живот, али шта да радимо. Купатило немамо, па се купам у кориту, као у старо време. Ту мало ниже живи ташта у свом кућерку, па је и то један од разлога што смо тражили смештај у овом селу“ — испричао је отац Мирослав.

Нажалост, за Мирослава, иако је на бироу већ 30 година, посла нема, па преживљавају од наднице и држања животиња са његовим родитељима. Да приуште неки бољи смештај — немају. На питање како прегурају месец, одговара:

„Никако. На силу. Некад се деси да нема, али већином гледам да има бар за децу, а ми можемо и да трпимо. Деца то не знају и за њих мора да има. Ко се надао да ће овакво време да буде, оваква скупина. Од прошле јесени до сад је баш катастрофа, коју нам деру с ценама.”

Ни мајка Надица није крила бригу која је притиска:

„Немају никога у селу са ким могу да се друже. Усамљени су, сами се играју. Како су старији, све нас је више страх за њих, поготово за девојчице. Није нам пријатно да их пуштамо

саме да иду кроз село. За сада нисмо имали проблема, али сутра ко зна шта може да буде.”

Да ли је већа брига изолованост или привремени трошни дом који се урушава — упитно је, али једно је сигурно, а то је да ни место где живе, ни објект у ком живе не уливају ни минимум сигурности овој деци.

„Собе, собе, другари, собе и купатило” — низали су се одговори свих малишана на питање шта им недостаје, мада нам је мали навијач и будући фудбалер Александар кроз осмех поручио да је, ипак, најважнија нова лопта. Сви су се сагласили и да би волели да посете Србију и поздравили су сву децу одатле.

Императив који стављамо пред нас јесте да за ове малишане учинимо све што је у нашој моћи како би им обезбедили топао и безбедан дом, као што има већина њихових вршњака. Дом из кој ће још јаче навијати за нашу репрезентацију!

„Шта да вам кажемо, све сте чули. Недостаје им да имају своје собе, да не морају сви заједно да спавају у два кревета. Само за њих да поправимо услове, а за нас није проблем. Они су наше највеће богатство и радост, без њих не бисмо могли да издржимо. Имам жељу да Господ помогне свакоме, па и нама. Бићемо благодарни свима” — додао је Мирослав.

Српски народ не сме заборавити ову усамљену четворку која, упркос немаштини, дане проводи маштајући о Србији. Позивамо све добре људе да се укључе у нову акцију Хуманитарне организације Срби за Србе. Сви заједно за мале Митровиће из Сопота код Куманова!

Предраг Мартиновић

Немају никога у селу са ким могу да се друже. Усамљени су, сами се играју. Како су старији, све нас је више страх за њих, поготово за девојчице. Није нам пријатно да их пуштамо саме да иду кроз село. За сада нисмо имали проблема, али сутра ко зна шта може да буде.

Императив који стављамо пред нас јесте да за ове малишане учинимо све што је у нашој моћи како би им обезбедили топао и безбедан дом, као што има већина њихових вршњака.

Породица Трајковски усељена у нов дом

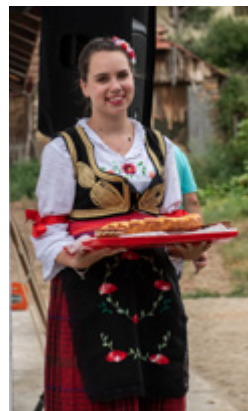
„У новој кући бићемо срећни!“

... рекао нам је отац Драган Трајковски приликом наше прве посете, када смо посведочили у каквим нељудским условима одрастају његова деца, да за њих жели да имају све најбоље. Најбоље је и добио, захваљујући нашој организацији и бројним донаторима који су се одазвали нашем апелу.

Пресрећан сам, хвала вам свима. Ово је најбоља кућа, све што сам желео да имају моја деца, сада имају. И лепе собе и кревете – није скидао осмех са лица док је ово говорио Драган, грлећи редом све присутне, који су се окупили на прослави поводом усељења у нови дом његове породице у селу Пелинце, недалеко од Куманова.

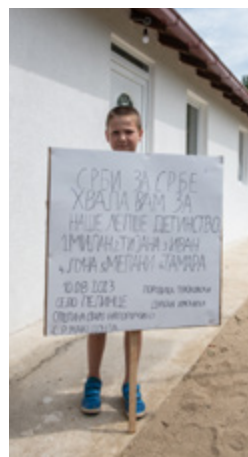
Нема више рупа у дечијим собама, а самим тим нема више одакле да изађе и големи гуштер, који је плашио шестогодишњу Луну. Поломљене прозоре заменила је нова ПВЦ столарија, а деца више неће морати да се прибијају уз своје родитеље ноћу, како би се угрејали. Таму која је била надвијена над детињством најмлађих

Трајковских, развејало је Сунце које се родило из новоизграђене, као снег, беле куће.

Прославу у рангу правих свадбених весеља, придружили су Трајковски за нас и за остале госте, који су сучествовали у овом нашем пројекту, за који је издвојено 54.685 евра.

Као што су сви били изузетно вредни и радни током саме градње куће, почевши од родитеља Драгана и Монике, па преко деце Милана (16), Тијане (14), Ивана (9), Луне (6), Мелани (4) и Тамаре (2), трудили су се да буду и прави домаћини, како би се сви осећали пријатно као гости у њиховој новој кући.

Помагао сам мајсторима све што је требало и једва сам чекао да се заврши кућа. Чим почне школска година и упознам нове другаре из средње школе, позваћу их да им покажем где сад живим – поносан је био на нову кућу и најстарији син Милан, посебно јер су га и мајстори који су градили кућу, похвалили да је био беспрекорно вредан током трајања радова.

Свега четири месеца од наше прве посете, остварили смо снове и најстаријој ћерки Тијани.

Баш ми се свиђа све. Све што сам пожелела, урадили сте. У старој кући нам је било баш тешко, нисмо имали живот тамо. У новој кући ћемо имати бољи живот и све имамо ту. Нема више рупа у собама и сад су нам собе лепе – једноставно није могла да поверује Тијана, када је видела све ове људе који су дошли да поделе радост са њом и да јој предају кључеве од куће о којој је одувек маштала.

Као што је то већ сад устаљена пракса, осим што је кућа изграђена, опремљена је намештајем (кухињски елементи, трпезаријски сто, осам столица, кауч, француски кревет, три кревета на спрат, три ормана, три компјутерске столице, три радна стола) и белом техником (шпорет на дрва, електрични шпорет, веш машина и фрижидер), тако да је Трајковским остало само да из старе куће пренесу постељину и личне ствари и - да започну нови живот.

Много сам захвална организацији Срби за Србе што су направили кућу за моју децу. Деца ће бити срећна, весела, моћи ће да славе рођендане и да се друже са својим другарима – пренела нам је своје утиске и мајка Моника.

Ја бих волео да позovem другаре за рођендан у нову кућу – радосно је ускликнуо и млађи син Иван.

Трајковске остављамо да уживају у свом новом дому, а о утисцима ћемо неком другом приликом, с обзиром на то да су чекали да прође цела церемонија усељења и протоколарно уручење кључева, па да тек онда прву ноћ проведу под новим кровом.

Ми се од свег срца захваљујемо бројним донаторима који су подржали ову акцију, посебно нашим дугогодишњим сарадницима из Културно информативног центра СПОНА из Скопља, али и Србима из Кине, који редовно пружају подршку свим великим пројектима које спроводимо у делу.

Из још једне наше нове победе, родило се Сунце дечије слободе!

Предраг Мартиновић

Фото: Ђорђе Бојовић

Наталија Рајковић Natalee

Коначно сам остварила један од својих већих снова

Њу не занима слава, лова, популарност... Као и Џони Штулић, жели само да свира. Да њена музика допре до што више људи. И, као у песми „Балкан“ споменуте ЈУ-рок легенде, „ништа јој више није важно, јер нашла је добар бенд...“. Њено име је Наталија Рајковић. У музичком свету позната као Natalee.

Београдски састав Natalee настао је у децембру 2018. године, а убрзо по оснивању уследио је њихов први јавни наступ. Иако је своју музичку каријеру започела као кантаурторка, није било сумње да ће Наталија Рајковић око себе окупити професионалне музичаре, који је већ годинама уназад подржавају и прате.

Састав чију основу чине Наталија Рајковић (главни вокал и ритам гитара), Бранислав Драговић (диск џокеј, скреч, ритам машина), Александар Дервишевић (бас гитара) и Лазар Одоровић (гитара), комплетирани су члановима који су употпунили већ постојећу магију бенда: Душан Муришић (труба) и Андрија Петровић (тромбон).

Почетком 2020. године Наталија Рајковић потписује уговор са издавачком кућом „Glitch Records“. Током пандемије корона вируса бенд је вредно радио на свом албуму првенцу под називом „Освести се“, који је објављен у децембру 2021.

Оно што овај састав издваја јесте карактеристичност „live loop performance“ концепта, који подразумева да се звук на сваком од концерата мења, те музичарима даје извесну слободу и велики простор за импровизацију. Звук који Natalee бенд ствара можда не можемо сместити у одређени музички жанр, али једно је сигурно – они комбинују традиционалне инструменте са модерним матрицама и снажном женском енергијом која избија из гласа и текстова уникатне Natalee – стоји на порталу СК13.

Natalee и њена екипа ове године први пут наступају у Скопљу, у оквиру манифестације „Звук Скопља“ („Звукот на Скопје“).

❧ **Коначно Скопље и Македонија. За онога ко је први пут чуо за Natalee, како би се представила у пар реченица?**

➤ Спој пријатеља који се обожавају, воле музику и све што раде на бини. Нас не занима слава, желимо да пренесемо своја искуства кроз песме. Текстови које сама пишем и певам су везани за моја телесна и духовна искуства, описују моје борбе и откривају моја решења, а самим тим су и некакав јавни дневник. Мислим да мој темперамент на живим наступима уме да буде драматичан, али ме ван бине певање заправо смирује. Из мене често изађе прегршт емоција које музичари око мене сортирају и кроте својим музичким умећем. Ја сам одувек знала да ћу бити перформер, а када сам почела да пишем ауторске песме, запечатили сам се у бенд који иако се зове Натале, сваком даје пуно простора да изрази себе и своју креативност. Многи у нашем звуку чују свежину и новитет, а једва чекам да чујем шта моје омиљено Скопје има да каже!

❧ **Откуд Natalee у уметности и музици? Читао сам неке твоје раније изјаве и закључио да је то била љубав на први поглед, први тон...**

➤ Први, други, трећи план или сви у исто време? Од малих ногу знам да сам уметник. Рођена сам са талентом за музику, писање и визуелну уметност, а данас усавршавам њихово комбиновање, како у животу - паралелно ра-

Уметник мора имати тим, бити ослобођен, окупирати се стварима које му доносе срећу, да би емитовао добро из себе.

дећи на музичкој и дизајнерској каријери, тако и унутар самог дизајна. Комбинујем уметности и правим мултимедијални садржај. Управо први тонови у мој живот долазе са југа Србије, када смо сестра и ја тражиле музику која нам прија. Ту је било свачега, мама нам је увек пуштала фолдер „разно“, да би свака пронашла себе на музички начин и у томе нас је увек подржавала. Са њом смо певале етно трудећи се да лаички потрефимо троглас. Чак су и неке македонске песме биле међу првим тоновима...

❧ **Како је бити фронтмен бенда са сопственим именом? Јесу ли ствари теже, с обзиром на то да си 25-годишња девојка?**

➤ Било је тешко у почетку, а онда се временом тим проширио и обавезе које сваки „посао“ намеће су се поделиле. Уметник мора имати тим, бити ослобођен, окупирати се стварима које му доносе срећу, да би емитовао добро из себе. Рад са бендом ме је научио да координирам тим, доживели смо много успона и падова за ових пет година и научили смо да функционисемо као заједница.

❧ **Материјал забележен не твојом првенцу је стилски шаренолик. Ипак, где би сместила своју музику?**

➤ Морам признати да је свима из бенда досадило бављење само једним музичким правцем. Музика је богатство, њоме се ваља дојити, тешити и смиривати.

❧ **Шта данас значи бавити се музиком на овим просторима. Може ли се, исплати ли се...?**

➤ Мени бављење музиком представља лек за душу. Изузетно је велики залог и одговорност, уме да буде исцрпљујуће. Људи који слушају нашу музику су злато за које се везујем. Однос и интеракција са људима је то што мени пуни батерије, певање у глас, плес у истом темпу, све то са добрим намерама у срцу је суштина мене на сцени. Трудим се да моје поруке буду утешне и благодарне за човека. Тако је једино могуће и тако се исплати.

❧ **Где налазиш инспирацију за теме о којима певаш?**

➤ У срцу и срцима ближњих. У немогућству да се гласно изјави истина. У прелепим планинама, рекама и животињама наше видљиве планете. У погледима на материјални и невидљиви, духовни свет. У философији, светлости, бојама, искуствима, животним причама, а највише у љубави. У досадашњем опусу песама који сам на-

писала од своје 16 до 25 године, у који убрајам и албум који припремамо, теме су превасходно биле љубавне, родољубиве, друштвено ангажоване и носе моју борбеност. Човек се развија, стасава и долази до неких нових погледа и сазнања како време протиче. Сигурна сам да ћу се за неке речи покајати, ако већ нисам. Зато је мој савет младим музичарима да добро промисле пре него што објаве своја дела.

❧ **Тек недавно сте наступили на првом већем самосталном концерту у Београду. Какав бекграунд има твој састав и који су планови за будућност?**

➤ Коначно сам остварила један од својих већих снова. На месту где сам слушала сопствене музичке идоле наше и стране алтернативне сцене, наступио је и мој бенд. Било је то незаборавно искуство за све нас из бенда, јер смо заиста у ову причу ушли из љубави према уметности и планирамо да до краја из тих разлога ту останемо. Позадина бенда је једноставна, свако је из неке своје приче, али оно што нас спаја је љубав према свирању са људима који имају сличан сензибилитет. Наш DJ Бранислав Беин је у младости имао одличну музичку каријеру као басиста бенда ККН, Дерва, басиста Natalee бенда, и данас је у не тако активној, али познатој групи Мрави. Тромбониста има тајну треп каријеру под псеудонимом Киддаки, свира и са Дел Арно Бендом, трубајч је можда наш највиртуознији класичар коме је у срцу џез, а најновији члан - гитариста Лазар је продуцент који ће итекако умешати прсте у звук другог албума.

❧ **Прошле године песма „Брат“ је била у ужом избору за награду „Милан Младеновић“. И многе је освојила, на прву. Како настају те искрене песме?**

➤ Када је први пут из мене изашла рима о брату, нисам мислила само на свог брата. Приметила сам да скоро свака породица на Балкану има бар једног рођака у иностранству који је тамо завршио бежећи од ратова или се изгубио у потрази за бољим животом. Инспирисали су ме јако паметни људи који умножавају своје таленте у туђини јер код нас нема перспективе. Прво сам направила рефрен и прву строфу која је касније дорађена.

❧ **Шта приватно слуша Наталија Рајковић? Који су њени музички фаворити?**

➤ Волим када ме музика покреће изнутра, желим и вапим да је осетим. Увек сам отворена за свежину, нове извођаче, поготово наше. Волим кад се чује да неко има став, са иступи из зоне комфора, кад је неко свој до краја. Световна музика уме да ме замори после неког времена, стално мењам жанр и плејлисте, али стара духовна музика која је блиска мом срцу ме никад не умара и то слушам заиста за своју душу.

❧ **Први пут Скопље пословно, али, каква су досадашња искуства са Македонијом?**

➤ Македонија ми је донела први тон. Одрасла сам на југу Србије где доминира сличан темперамент и језик. Кад год бих дошла у Скопље осетила бих загрљај као да сам стигла кући и то је једина ствар која не сме да се одузме Македонији. Топло, музикално, отворено - тако ја доживљавам Македонију, а кад слушам текст и музику песме „Дома“ дивне Дине Јашари, доживљавам је свим чулима. Волим МК...

Иван Бећковић

Natalee

Волим када ме музика покреће изнутра, желим и вапим да је осетим. Увек сам отворена за свежину, нове извођаче, поготово наше.

Мухарем Баздуљ,
хроничар овог времена

Током јуна гост Споне био је књижевник,
преводац, новинар и одличан
познавалац прошлости ових простора.
Повод је био промоција његовог
објављеног романа "Невидљива дружба"

Скопље из Краљевине Југославије посебно је инспиративно

У "Невидљивој
дружби" сам
покушао да
напишем роман у
којем нема ниједног
"ентера", нема
пасуса, поглавља,
све је један
непрекинут исказ.
Ако тај вртлог
ухвати читаоца, та
се књига заиста,
чини ми се, мора
читати у даху.

Баздуљ је дипломирао енглески језик и књижевност. Из родног Травника, преко Сарајева, дошао је у Београд, који је заволео кроз сећања свог оца на војничке дане. Своје детињство памти као идиличну слику социјалистичког одрастања где није било важно које сте вероисповести. Рат у Босни св је драстично променио...

Мухарем Баздуљ је у Скопљу промовисао свој недавно објављени роман "Невидљива дружба", а Македонска публика која прати књижевност, одлично зна ко је он. На македонски језик већ су преведене његове књиге "Лутка од марципана" и "Ћаур и Зулејха". Њега је Скопље одавно

освојило. Као и музика коју изводе Леб и сол, Мизар, Анастасија, па и Тоше Проески.

❧ Није мали број Ваших читалаца који су ми рекли да се "Невидљива дружба" чита у даху. С обзиром на то да сте написали много књига, занима ме како и даље, са толиком пређеном километражом, успевате да читаоца држите „на готовс“?

➤ Књижевност је, рекао бих, уметничка дисциплина у којој вас често баш "дуга километража" коју помињете тера да увек тражите нове углове и нове технике. У "Невидљивој дружби" сам покушао да напишем роман

у којем нема ниједног "ентера", нема пасуса, поглавља, све је један непрекинут исказ. Ако тај вртлог ухвати читаоца, та се књига заиста, чини ми се, мора читати у даху. Нисам ја, наравно, први који је покушао тако нешто. Слично су писали Сарамаго и Бернхард, слична је Керуакова идеја у фамозном роману "On the Road". У сваком случају, радује ме да досадашњи читаоци књиге често говоре да су је прочитали, што би се рекло, "из цуга".

❧ У којој мери је "Невидљива дружба" Ваш аутобиографски роман?

➤ Рекао бих да роман уопште није аутобиографски. У њему, наравно, има детаља које сам "преузео" из свог живота, али још је више детаља из туђих живота. Основни биографски детаљи главног протагонисте немају скоро никакве везе са мном. Али опет, осим код научне фантастике, читаоци често мисле да писац увек пише о сопственом животу. У неком ширем смислу је то тачно јер све у животу писца може послужити као надахнуће, али ипак прави аутобиографизам је нешто сасвим друго.

❧ Ко је као писац највише утицао на Вас? Кога сте највише читали?

➤ У годинама кад сам постајао писац, то су понајпре били Иво Андрић и Данило Киш. Они остају важни и касније, међутим, придружују им се и писци као Исмаил Кадаре, Џон Берџер, Милан Кундера, Едуардо Галеано итд. У дечијој доби много сам читао Њопића и Дикенса, а генерацијски сам такође био страшно склон читању стрипова: од оних легендарних из "Златне серије" и "Луновог магнус стрипа" (Велики Блек, Командант Марк, Мистер Но, Марти Мистерија), преко "Алан Форда" до "Корта Малтезеа".

❧ У којој је мери су Вас Травник и Босна обликовали као личност, а у којој је Београд, где сада живите, изоштрио Ваше перо?

➤ Па ја сам у Босни живео до своје тридесет и пете године, оне године којој је Данте дао толику тежину у "Божанственој комедији". Дакле, ја се јесам примарно формирао у Босни, највише у Травнику, а понешто и у Сарајеву, али да, ових десетак досадашњих београдских година ми је и "изоштрило перо" и на неки начин артикулисало моје искуство. Босна и Србија су менталитетски доста сродне средине, али Београд је ипак посебан и друкчији од свих осталих јужнословенских градова, можда понајвише због те величине, јер у неким ствари ма квантитет заиста ствара квалитет. Људи у Београду на леп начин знају да покажу да воле и цене ваш рад. Из неких мистериозних разлога у Београду сам се малтене од првог тренутка осећао као код куће, а откад ми се овде родило дете то се осећање сасвим употпунило.

❧ У Вашим делима живе људи са ових простора, све је надахнуто емоцијама, историјом... Балкан је за Вас "Буре барута", или "поље за културно надметање међу народима", како је истицао Гоце Делчев?

➤ Па Балкан је, наравно, и једно и друго, у зависности од историјског тренутка и од тачке гледишта. Али ја волим Балкан и мислим да је за уметнике чудесно инспиративан. Дерогирање Балкана често долази од људи који остатак света, заправо, слабо познају. Ми можда имамо проблем са инфраструктуром, лоше су нам железнице, примера ради, али у много чему квалитет живота код нас је супериоран у односу на делове света који на нас гледају с висине.

❧ Музика је нераскидив део Вашег живота. Како сте "упали" у тај свет?

➤ С једне стране је то генерацијска ствар. С друге стране, увек сам био "меломан". Ишао сам у музичку школу. Моји најбољи другови из тинејџерских година су сви свирали по алтернативним бендовима. Чини ми се да већина писаца из моје генерације има нереализован сан да буде нека врста Боба Дилана, односно да би радије своје "поруке" слали преко електричне гитаре, него преко компјутерске тастатуре. А кад се испоставило да сам ипак бољи у области писања него у области свирања, открио сам да ми прија да пишем док слушам музику. А волим и да пишем о музици. Популарна музика ми је, знате и сами, често и литерарна инспирација.

❧ У Скопљу сте поново после неколико година. Ту су преведене неке Ваше књиге, људи Вас препознају, воле... Јесте ли некада истраживали историју овог града, људе и догађаје? Можда Скопље буде центар неког Вашег следећег романа?

➤ Дивно ме је СПОНА угостила у Скопљу. Јако ми је занимљива историја Скопља и Македоније, нарочито историја Скопља за време Краљевине Југославије. За разлику од социјалистичке Југославије, која је седиште Исламске заједнице сместила у Сарајево, Краљ Александар је за центар југословенског ислама изабрао Скопље. Отуд је у Скопљу постојала Краљевска Медреса коју су похађали многи људи који ће оставити дубок историјски траг, а међу предавачима је била и Аница Савић-Ребац. О том Скопљу лепо пише Ребека Вест. Та епоха у Скопљу ми је посебно историјски инспиративна. ●

Иван Бећковић

Књижевност је,
рекао бих, уметничка
дисциплина у којој
вас често баш "дуга
километража" коју
помињете тера да увек
тражите нове углове и
нове технике.

Људи у Београду
на леп начин знају
да покажу да воле
и цене ваш рад. Из
неких мистериозних
разлога у Београду сам
се малтене од првог
тренутка осећао као
код куће, а откад ми
се овде родило дете
то се осећање сасвим
употпунило.

фото: (са промотивних активности) Марко Шипка

фото: Вангел Тануровски

Момак из комшилука који редовно руши рекорде

Никола Ђуретановић је, наизглед, обичан момак из комшилука. Наизглед, јер се од својих вршњака разликује само у једном – он је апсолутни шампион Македоније у пливању у више дисциплина. Можда ово не би било толико чудно, да Никола нема ни пуних 16 година. Поносан на земљу у којој је рођен, и на Србију, земљу свог порекла, има довољно времена за снове, који се полако остварују.

На Државном првенству у даљинском пливању, Никола Ђуретановић, иако кадет, недавно је освојио прво место на пет километара, са најбољим временом у свим категоријама – укључујући и сениорску. Ово време је незванични рекорд на 5 километара у сениорској категорији, саопштили су из Пливачког клуба Вардар 2018, чији је овај шампион члан.

„Пливање је важно, важније од хода, јер није свуд земља, негде је и вода...”

Можда је баш ово певушио мали Никола, од куће до обданишта, када га је пре десетак година баба Нада водила за ручицу. Тада ни сам није знао да ће пливање бити његова главна преокупација у животу и да ће врло брзо постати апсолутни пливачки рекордер у Македонији

Када прича о омиљеним дисциплинама, Никола истиче да обожава мешовито, као и краул на 200 и 400 метара.

Пливајући и несебично се дајући у овом спорту, Никола је поносан власник неколико стотина медаља и трофеја, као и двадесетак државних рекорда, који су претходних 20 - 30 година били „у поседу“ Александра Маленка.

Овог лета Никола је стигао чак до Јапана, на Светско сениорско првенство. Септембар је резервисан за Израел и Светско омладинско првенство, а његов сан, као и сан све талентоване деце која се баве овим спортом, су Олимпијске игре. Нарочито оне у Паризу, следеће, 2024. године...

У Јапану је овог лета упознао Мајкла Фелпса, светског пливачког шампиона, чиме је мозаик својих жеља полако почео да саставља.

Овог лета му је за само 17 стотинки утекла победа на „Илинденском купу“ - познатом и као Мали пливачки маратон у Охриду, где га је победио клупски друг, искусни маратонац, троструки светски првак и 19 година старији, Евгениј Поп Ацев.

Поред сталног надметања са рекордима, померањем граница могућег и немогућег, државне бирократије и администрације која углавном нема слуха за таленте, па се неправде типа „изостао са списка стипендиста“, или „недовољно новца за такмичење“ неретко дешавају, Никола се бори и са скромним условима за тренинге који су свакодневица пливача у Македонији.

У Србији су услови за рад и тренирање за пливаче далеко бољи него у Македонији, па неће бити изненађење да Никола Ђуретановић, са својим српским држављанством и чланством у Пливачком клубу Лесковац, једнога дана заплива под заставом Србије или заигра у ватерполо тиму шампионског националног тима.

Пливајући и несебично се дајући у овом спорту, Никола је поносан власник неколико стотина медаља и трофеја, као и двадесетак државних рекорда.

У Јапану је овог лета упознао Мајкла Фелпса, светског пливачког шампиона, чиме је мозаик својих жеља полако почео да саставља.

Не запостављајући школске обавезе (у Средњој физкултурној школи у Скопљу) и максимално се посвећујући интензивним тренинзима, ове јесени Никола јури да постави нове рекорде у својој узрасној категорији. Када сакупи ту колекцију, стасаће за нове категорије.

А, и Париз је ту. Олимпијада крајем јула и почетком августа 2024. са Николом у базену, под македонском или српском заставом. И медаља на његовом врату, за узор клинцима који ће тек освајати водена просторства. ●

„Јер, пливање је важно, важније од хода...”

Иван Бећковић

Николина азбука успеха

А – Анита, моја мама лавица, која се борила за мене још док сам био у њеном стомаку и родила ме у осмом месецу трудноће у изузетно тешком здравственом стању, а данас моја највећа подршка у највећим искушењима која доноси овај спорт. Мама је мој заштитник.

Б – Бојан, мој отац, моја највећа подршка и увек ту за мене, без говора.

В – волео бих да postanем велики пливач.

Г – Горан, мој први и једини тренер са којим сам почео ову прелепу пливачку причу.

Д – спортска дрскост коју сваки спортиста мора поседовати, да би био врхунски.

Ђ – Ђуретановић, моје специфично презиме по којем ме памте. Чак ми је и надимак Ђура.

Е – Европа, па после и свет. Надам се, једног дана...

Ж – велика жеља је основни предуслов и темељ за мој (до) садашњи успех.

З – звук воде док пливам и тренирам нема цену.

И – интернационални успех којем тежим како бих остварио свој сан.

Ј – деда Јоца, мој верни обожавацац, увек спреман да финансијски помогне кад зашкрипи.

К – карантин, неопходан пре сваког великог такмичења.

Л – мрзим лаж.

Љ – љубав према пливању је разлог зашто сам му толико посвећен и љубав према мојим родитељима. Без њих не би био оно што сам данас и зато сам им бескрајно захвалан.

М – мешовито је моја омиљена дисциплина.

Н – моја бака Нада, коју редовно малтретирам да ми спрема и кува храну, која, пре свега, мора да буде здрава, а без које је немогуће бити успешан спортиста.

Њ – њушкица моје куце Нале, која ме увек чека када се вратим са новом медаљом.

О – обичан дан, а и тада мислим на пливање.

П – позитиван притисак који осећам буквално пре сваког такмичења и који ми даје допунску снагу и концентрацију да боље испливам трку.

Р – рекорд, за рекорде које редовно рушим.

С – самопоуздање, моја врлина.

Т – трке су део мојих такмичења, моја пасија и опсесија, увек размишљам о њима и редовно у глави правим рекапитулацију претходних трка, и визуелизацију будућих.

Ћ – ћилим. Када пливам осећам се као Аладин који лети на ћилиму.

У – све већи успеси којима стремим и због којих мукотрпно радим.

Ф – Мајкл Фелпс, највећи пливач свих времена и мој идол.

Х – хлор у базену.

Ц – циљеви. Имам их пуно, али на томе морам да радим, како бих могао да их остварим.

Ч – пре свега бити човек, тако сам васпитаван и на томе радим сваког дана.

Џ – џиван на дрвету, тик уз мој прозор. Који ме буди...

Ш – шкорпија у хороскопу.

Најава изложбе картографа - Душана Дачића у Скопљу

КАКО НАСТАЈУ МАПЕ

Наравно, “Картографија” је оно што људи непосредно виде, често кроз специфичан хумор и све друго што прати објаве, али увек ми је битно да напоменем да је акценат на картама, не на страници преко које се објављују.

Кроз карте, које приказују историјске, географске и статистичке податке, Душан приказује чињенице, а на посматрачу је да дође до својих закључака. Посао који ради тражи стрпљење, марљивост и посвећеност помно сакупљању информација.

Свој занимљиви рад и таленат имаће прилику да прикаже на изложби у Скопљу. То је био повод да нас посети и упозна се и са нашим радом. Своје одушевљење мисијом СПОНЕ пренео је и на свом Фејсбук профилу.

❧ **Како си дошао на идеју да креираш и уредиш страницу “Картографија”, да ли се ту може стећи комплетан утисак о твом раду и изазовима са којима се суочаваш?**

➤ Страницу сам направио приметивши једну празнину на српском “интернет небу”, није било ниједне сличне која се бави искључиво картама. На почетку сам објављивао карте других аутора из своје велике колекције, али ме је временом се више фрустрирало што за многе теме из домаће историје које ме интересују - или нема картографског приказа, или је он прилично штуро одрађен. Тако сам почео сам да правим карте, на почетку доста слабијег квалитета али је то временом напредовало док нисам пронашао свој препознатљив стил. Томе има 6 година. Доста пута сам говорио о томе да свој рад не изједначавам са страницом на којој објављујем карте. Она јесте у овом тренутку начин преко ког најчешће комуницирам са пратиоцима али не дефинише мој рад. Наравно, “Картографија” је оно што људи непосредно виде, често кроз специфичан хумор и све друго што прати објаве, али увек ми је битно да напоменем да је акценат на картама, не на страници преко које се објављују. Једнога дана, по логици ствари, странице неће бити али карте ће, надам се, о(п)стати.

❧ **Као да говориш кроз карте. Чују се и историја и географија и статистика. Како уклапаш тако различите науке у целину? Колико има твојих личних ставова уплетених у те карте?**

➤ Драго ми је када људи примете мој лични печат на картама и када дођу до утиска да преко њих кому-

Млади дипломирани правник који је осмислио и уредио страницу под називом Картографија на Фејсбуку, у разговору за СЛОВО прича о картама које сам ствара, изазовима и потешкоћама са којима се сусреће.

Страницу сам направио приметивши једну празнину на српском “интернет небу”, није било ниједне сличне која се бави искључиво картама.

ницирам с њима. Међутим, важно је да карте и поред тога остану чињенично тачне, али да на неки начин у мноштву информација које могу да се пласирају, гледалац ипак уочи оно што је мени било занимљиво и зашто је карта на крају крајева и настала. Мислим да није лако успоставити такву равнотежу кроз средство информисања какве су карте, које су по природи ствари без много текста.

❧ **Хоћеш ли се у будућности бавити и Македонијом?**

➤ Потпуно искрено речено, Македонија ми кроз картографски рад није у жижи пажње. Можда ће се то променити али кроз карте и истраживања сам се највише бавио Босном и Херцеговином и Србијом. Ту је такође и Хрватска, док се Црном Гором и Македонијом бавим више на теоријском нивоу него кроз израду карти. Могу слободно да кажем да је 95% онога што сам урадио необјављено. Македонија би дошла тек негде после побројаних држава, али то не умањује њену важност. Можда ћу јој се у будућности више посветити кроз карте, иако сам и до сада урадио један пристојан број карти у вези са пописом у РСМ.

❧ **Када можемо очекивати изложбу у Скопљу?**

➤ Надам се изложби у Скопљу током ове, 2023. године. Недавно сам картографски заокружио тему пописа у Србији и Југославији од 1834. до 1931. године и мислим да би једна таква изложба, уз додатак онога што сам радио непосредно и посредно у вези са Македонијом, била одговарајућа за публику у Скопљу и Северној Македонији.